

S stališča vzajemnosti bi želeli tudi mi, da bi srbski in hrvaški listi nam dokaj izdatneje plačevali milo z — dragim!

Dr. Jos. Tominšek.

„**Lovor**“ je naslov novemu hrvaškemu leposlovnemu listu, ki izhaja v „Zadru“. List je ilustrovan in prinaša tudi muzikalne priloge. Lastnik in glavni urednik listu je dr. M. Cihlar Nehajev v Zadru, a sourednik za književni del prof. Milan Begović v Spletu. Novi list, ki mu je odpraviti v hrvaški književnosti občutno vrzel, z veseljem pozdravljamo in želimo, da bi dobil tudi med Slovenci mnogo naročnikov. Naročnina listu je za celo leto 14 K, za pol in četrt leta po razmerju manj.

„**Slavjanskija Izvěstija**“, izdanje „S. Peterburgskago Slavjanskago blagotvornega obščestva“, so s svojo oktobrsko številko začela prinašati pregled razvoja slovenske literature od g. dr. Ivana Prijatelja (v oktobrski številki zgodovinski in kulturni pregled do konca srednjega veka, v novembrski reformacija in katoliška doba); razen tega poroča oktobrska številka o ricmanjskem vprašanju, o družbi sv. Cirila in Metoda in o politiki na Štajerskem, v književnih poročilih pa o Simoničevi Bibliografiji, v novembrski številki o „Akademiji“, o šestdesetletnici Gregorčičevi; v tej zadnji številki je tudi Štejnov prevod Aškerčeve „Firduzi i derviš“.

—e—

Splošni pregled

Dr. Milivoj Šrepel †. Iz Zagreba nam je došla tužna vest, da je preminil v najlepši moški dobi, komaj 43 let star, vseučiliški profesor dr. Milivoj Šrepel. Z rajnikom je izgubil bratski narod hrvaški enega najodličnejših svojih učenjakov, moža velikega duševnega obzorja in svetovne izobrazbe. Za njim po pravici žalujemo tudi mi Slovenci, kajti tudi naš je bil, ker nas je ljubil in se živo zanimal za ves naš duševni razvoj. Velikemu možu nesmrten spomin!

Josip Juraj Strossmayer. (Ob njegovi devetdesetletnici.) V Djakovu, mestecu ravne Slavonije, je 4. februarja t. l. slavil redek jubilej, svojo devetdesetletnico, eden izmed največjih mož, kar jih je rodila slovanska zemlja — škof Josip Juraj Strossmayer.

Strossmayerjevo ime je znano vsemu kulturnemu svetu, Slovani vseh plemen pa časte v njem vzor-moža in rodoljuba, ki je posvetil vse svoje dolgo življenje v goreči ljubavi svojemu narodu, iz katerega je izšel, in vsemu Slovanstvu, ki se je vse dni plodonosnega svojega življenja trudil, da bi svoj narod dvignil na čim višjo stopnjo omike in prosvete, in čigar življenski smoter je bil, da združi vse Slovane kot sinove ene matere v eno ljubečo se rodbino, ki bi naj stari, že propadajoči Evropi prinesla luč nove kulture in jo vzbudila k novemu, krepkejšemu življenju.

Strossmayer je najmarkantnejša osebnost v novejši hrvaški zgodovini posebe, v jugoslovanski vobče. Kamorkoli se ozremo, na vseh kulturnih poljih opazimo sledove njegovega velikega duha, njegove neumorno delavne roke in njegove izredne požrtvovalnosti.

Strossmayer ni književnik, ne znanstvenik, a njegove zasluge na polju književnosti, umetnosti in znanosti so tolike, da bo njegovo ime blestelo poleg prvih imen v povestnici hrvaške, oziroma jugoslovanske književnosti, umetnosti in znanosti.

Josip Juraj Strossmayer je bil rojen 4. februarja l. 1815. v Oseku, glavnem mestu Slavonije. Dovršivši gimnazijo v svojem rodnem mestu, je l. 1831. vstopil v duhovsko semenišče v Djakovu, od koder ga je škof Sučić poslal leta 1833. na vseučilišče v Budim-Pešto, kjer je l. 1834. z devetnajstimi leti dosegel akademiško čast doktorja filozofije.

V Budim-Pešti se je mladi bogoslovec Strossmayer seznanil z evangeljskim pastorm Janom Kollarjem, slavnim pevcem „Slavy Dcery“, s katerim ga je skoro združilo najiskrenejše prijateljstvo. In gotovo je, da se je v prvi vrsti treba zahvaljevati Janu Kollarju, da se je mladi Strossmayer navzel slovanskega duha in postal navdušen panslavist v besede pravem in najboljšem pomenu, ki objema vse Slovane brez razločka vere v gorki ljubezni, kakor je to učil prvi vseslovanski pesnik, njegov prijatelj Jan Kollar.

Takisto pa tudi ni dvomiti, da je prijateljsko razmerje s protestantom Kollarjem blagodejno vplivalo na njegovo versko naziranje in mu pristudilo ono intolerantnost in oni zelotizem, s katerima nelepima lastnostima se odlikuje, žal, pretežna večina katoliškega svečeništva.

Strossmayer je veren in zvest sin svoje cerkve, in dasi sam veruje, da je ta cerkev prava, vendar ne obsoja in ne proklinja drugih, ki so nasprotnega prepričanja, kakor to delajo navadno njegovi verski sobratje.

On se v vsem svojem dejanju in nehanju ravna kakor pravi učenec Kristov po načelu: „In omnibus caritas“. v enaki ljubezni objema katolike, pravoslavne in protestante, zato ga tudi enodušno slave privrženci vseh teh verskih družb. Blesteč, posnemanja vreden zgled mnogim našim duhovnikom in lajikom!

Na priporočilo narodnega bana Jelačića je bil Strossmayer l. 1849. imenovan za škofa v Djakovem. S tem imenovanjem je zasijala Hrvatom na obzorju svetla zvezda boljših dni. Mladi škof, navdušen Hrvat in Slovan, čigar redni dohodki so znašali na leto 60.000 gld., je večji del teh svojih dohodkov porabil, da razširi med narodom omiko in prosveto. Do l. 1870. je bilo z njegovo podporo osnovanih več nego 70 ljudskih šol. V duhovskem semenišču je osnoval stolico staroslovenskega jezika in ji preskrbel primerno knjižnico za 10.000 kron. Leta 1861. je položil kot osnovni zaklad za „Jugoslovansko akademijo znanosti in umetnosti“ 100.000 kron. Ko si je akademija gradila svojo palačo, je daroval za zgradbo 120.000 kron. Da bi akademija jela gojiti tudi umetnost, ji je daroval vnovič 40.000 kron in svojo dragoceno galerijo slik, ki je bila vredna nad 600.000 K. L. 1866. je dal Strossmayer temelj hrvaškemu vseučilišču, položivši osnovno glavnico 100.000 kron. Hrvaško vseučilišče je bilo nato otvoreno l. 1874.

S tem so se izpolnile Strossmayerju najgorkejšje želje in odslej je jel posvečevati svoje sile podrobnemu narodnemu delu. Z njegovo podporo so se osnovala razna gospodarska, izobraževalna in znanstvena društva, z njegovo pomočjo so se izdajale leposlovne, poučne in znanstvene knjige, izkratka, Strossmayer je imel za vse, kar je dobro, plemenito in koristno, odprto svojo radodarno roko, da je postal pravi mecen med Hrvati in Jugoslovani sploh.

Kot politik je bil Strossmayer vse svoje življenje navdušen Slovan, da je dobil od svojih sovražnikov častni naslov zagrizenega „panslavista“. Svoje prepričanje javno izpovedati, se ni bal nikdar. Ob priliki 900letnega jubileja pokristjanjenja Rusije l. 1888. je poslal Strossmayer brzogaven pozdrav v Kijev, kar je visoke kroge silno razburilo. Sam cesar ga je radi tega v Belovaru okaral, a Strossmayer se ni morda zagovarjal, marveč ponosno je odgovoril: „Moj vest je čista.“

Najimenitnejšo vlogo pa je igral Strossmayer na vatikanskem koncilu. V svojem uvodnem govoru dne 28. decembra 1869. l. je dokazoval, da bo dogma o papeževi nezmotljivosti odtujila Slované Rimu, ter naglašal pogubnost jezuitskega delovanja. V drugem svojem govoru dne 24. januarja 1870. je zahteval, da naj papeštvo ne bo samo sinekura laških škofov, marveč naj imajo vanje pristop tudi škofi drugih narodov, in da naj se katoliška cerkev ne postavlja v nasprotje z moderno družbo. Največjo senzacijo je vzbudil njegov sijajni govor proti papeževi nezmotljivosti dne 22. marca 1870. V klasični latinščini in z blestečo zgovornostjo je dokazoval nezmisljenost te dogme, toda vsi njegovi in njegovih somišljenikov naporji so bili zaman, nauk o papeževi nezmotljivosti se je proglasil za dogmo. Ves svet je pričakoval, da se Strossmayer ne ukloni dogmi, a zgodilo se je čudo: podvrgel se je molče.

Značilno za njegovo mišljenje in čustvovanje je, da je Strossmayer v novi svoji katedrali, ki jo je na svoje stroške zgradil za 3 milijone kron, pel prvo svojo mašo pri otvoritvi v staroslovenskem jeziku. Njegovi nazori o slovanskem bogoslužju so znani. No, zato je tudi skrajno nepriljubljen v visokih cerkvenih in vladnih krogih. In ko je slavil sivolasi starček v Djakovu pretekli mesec svoj devetdeseti rojstni dan, sta se ga spominjala v ljubavi pač pravoslavni srbski kralj Peter in razkolni srbski patriarh Branković, ne pa njegov metropolit, zagrebški nadškof Posilović in tudi ne njegova duhovna sobrata slovenska škofa — Jeglič in Napotnik.

No, pa to preziranje s strani njegovih sobratov menda častitemu starčku ne bo zagrenilo zadnjih let dolgega, a tudi zaslužnega njegovega življenja.

Rasto P.

Slika Primoža Trubarja. Po lesorezu iz leta 1578., ki diči jako primerno Aškerčevega Primoža Trubarja, je naslikal g. Ivan Grohar portret tega velikega rojaka našega. Slika, ki je bila zadnji čas razstavljena v izložbenem oknu Schwentnerjeve knjižarne, je polna življenja in nov dokaz velike umetniške zmožnosti Groharjeve.

Vega v inozemstvu. Poslala se nam je sledeča zanimiva objava, ki jo je prinesla znamenita francoska revija „L' Enseignement Mathématique“ in ki priča, da je naš Vega tudi med Francozi znan:

Monument au mathématicien Vega.

Une souscription) est ouverte à Laibach (Autriche) pour l' erection d' un monument à la mémoire du mathématicien Vega (1754 — 1804) auteur de Tables de logarithmes.

Mais Véga n' a pas seulement été l' auteur d' une Table de logarithmes qui en est aujourd' hui à sa 80e édition, il a laissé, en outre, plusieurs traités de mathématiques qui ont atteint un grand nombre d' éditions et dont l' un d' eux est resté en usage à l' Ecole d' Artillerie pendant plus d' un demi — siècle. Véga est précisément l' un des premiers qui ait compris la nécessité d' introduire une forte culture, scientifique dans les écoles militaires. Il est également le premier qui, en Autriche, ait fait de la propagande en faveur du système métrique pour les poids et mesures.

Nous empruntons ces quelques renseignements à l' intéressante étude biographique de M. la Capitaine Fridolin Kaučič, intitulée Georg Freiherr von Vega, 2te verbesserte illustrierte Auflage, (28 p.), Vienne 1904. Ou y trouvera non seule-

¹⁾ En voyer les dons à M. le Capitaine Joh. Kramaršič, Inf. Reg. 27, à Laibach, Autriche; ou à M. le prof. Krazier, Westendstr. 57, Karlsruhe, Allemagne.